

De Nederlanden in de 16de, 17de, 18de eeuw

Antwoordkernen bij Eureka 2mavo-de herziene druk, Amersfoort 2009-2010

Antwoordkernen zijn vrijwel nooit volledige zinnen. Antwoordkernen geven alleen aan, wat er beslist in het antwoord moet staan.

De bedoeling is, dat je eerst zelf de antwoorden vindt/bedenkt. Daarna maak je er zelf goede *eigen* zinnen van. Pas achteraf controleer je, of je antwoord goed is. Vaak is het geen kwestie van goed of fout, maar van volledig of niet volledig.

Wat zijn de regels voor het maken en nakijken van opdrachten:

Indelen

1. **Voor** in het schrift komen de aantekeningen te staan en ook de uitwerkingen
2. **Achterin** het schrift komen de opdrachten te staan

Opdrachten:

3. Alle opdrachten moeten gemaakt worden. De antwoorden moeten in **HELE** zinnen uitgeschreven worden.
4. Je slaat steeds een regel over tussen de opdrachten.
5. Alle antwoorden moeten nagekeken worden:
  - a. Is een antwoord goed, dan zet je met **RODE** pen een voor de kantlijn.
  - b. Is een antwoord fout en je snapt *waarom* je antwoord fout is verbeter je met **RODE** pen.
  - c. Is een antwoord fout en je snapt *niet* waarom je antwoord fout is dan zet je met **RODE** pen een **?** voor de kantlijn. Dat moet je dus vragen in de les.

Soms komt er bij de antwoordkernen **xxx**: dat betekent: zo'n antwoord moet je helemaal zelf bedenken. Vaak gaat het dan om een eigen mening, of een eigen voorbeeld: zoiets kunnen we natuurlijk niet voor je bedenken. → betekent: de opdracht is geen vraag. Je moet alleen de opdracht lezen. De vraag komt dan daarna: zie bij opdracht 3 →; de vraag staat bij 3.1.

..... betekent, dat wat op de stippellijn moet, overgenomen moet worden uit het boek.

Hoofdstuk 3 Nederland vlak voor de tijd van ontdekkers en hervormers

1 Nederland was toen <groter > dan tegenwoordig, omdat gebieden van het huidige België en Luxemburg er ook bij hoorden.

1 FRIESLAND
2 OMMELANDEN
3 OVERIJSEL
4 HOLLAND
5 UTRECHT
6 GELRE
7 ZEELAND
8 BRABANT
9 VLAANDEREN
10 MECHELEN
11 LIMBURG
12 GUINES
13 ARTESIE
14 DOORNIK
15 HENEGOUWEN
16 NAMEN
17 KAMERIK
18 LUXEMBURG

1.1 Zie lijstje

1.2 Deel van Vlaanderen, deel van Brabant, Mechelen, deel van Limburg, Guines, Artesië, Doornik, Henegouwen, Namen, Kamerijk, Luxemburg.

1.3 België, Luxemburg,

1.4 De kustgebieden, vooral Zeeland en Noord-Holland

Opdrachten bij 3.2

2 De meeste mensen woonden toen in het ...<zuiden / westen >... van ons land, want daar waren de meeste niet-agrarische bedrijven. Dat betekent dus dat men daar in steden woont = veel mensen dicht bij elkaar.

2.1

- textielnijverheid vind je in het zuiden en westen
- metaalnijverheid vind je in het zuiden
- mijnbouw vind je in het zuiden
- scheepsbouw vind je in Enkhuizen, Edam, Amsterdam, Arnemuiden, Antwerpen, Mechelen
- visserij vind je in Zeeland, langs kust van de Noordzee en de Zuiderzee

2.2 Wat deed men voor de kost in de andere gebieden? Maak je keus uit: landbouw

3 agrarische samenleving = mensen leven voornamelijk van de landbouw en wonen in dorpen op het platteland.

Agrarische-stedelijke samenleving = mensen leven van de landbouw, handel, ambacht en van de nijverheid. De mensen wonen in steden of op het platteland

3.1 Agrarische-stedelijke samenleving. De mensen woonden in steden en op het platteland. In de stad leefde men voornamelijk van de textielnijverheid, handel en ambacht. Buiten de stad zorgde men voor de landbouw.

Hoofdstuk 4 Het ontstaan van Nederland als een zelfstandige staat

4 Foto A hoort bij 1950, want xxx

Foto B hoort bij 2003, want xxx

4.1 Op foto A zie je.....xxx..... en op foto B zie je.....xxx.....

5 Xxx

6 Xxx

7 Kijken naar de grafiek

7.1 Rooms-katholieke kerk, Gereformeerde kerk, Nederlands- hervormde kerk, andere 'kerken', (tempel, moskee, synagoge enz)

7.2 objectief. Allen feiten

8 na 1950. tijd van televisie en computers

Opdrachten bij deelvraag 1: Door welk politiek probleem kon de Opstand ontstaan?

9 Habsburgers

- 9.1 Naast Nederland regeerde deze familie in Spanje (+ de Amerikaanse koloniën), Oostenrijk, Duitsland en Italië.
- 9.2 De kaart bij opdracht 1.
- 9.3 Nederland was voor Karel V en Filips II een belangrijk gebied, omdat uit de kaart blijkt dat Nederland een rijk land was.

10 Karel V en later zijn zoon Filips II streefden naar centralisatie. Dat betekende dat de adel en de besturen van de steden minder macht zouden krijgen.

11 De adel

- 11.1 Door hen belangrijke functies te geven
- 11.2 Willem van Oranje
- 11.3 Trouw en rooms-katholiek

12 Besturen vanuit één punt. De regels/ wetten zouden voortaan gelden voor het hele land en voor iedere onderdaan.

13 De opstand in Nederland kon ontstaan, doordat Karel V en zijn zoon Filips II naar centralisatie streefden.

14 De Nederlandse Opstand

- 15. Oorzaak
  - 15.1 Waardoor
  - 15.2 Waarom
  - 15.3 De laatste zin van de tekst past bij <reden> van de verklaring, want er staat dat Karel V zo zijn macht **wilde** vergroten.
  - 15.4 Reden. Zij reageren op het idee van centralisatie. Er staat ook: 'omdat zij dan minder te vertellen zouden

krijgen'. 'Omdat' is een antwoord op het vraagwoord 'waarom'.

15.5

Oorzaak 1	1. <i>Politieke</i> oorzaak: centralisatie van het bestuur
Redenen bij oorzaak 1	Karel V en Filips II, omdat zij hun macht <u>willen</u> vergroten De edelen, omdat zij hun macht <u>willen</u> houden De bestuurders van de steden, omdat zij hun macht <u>willen</u> houden
Gebeurtenis =	De Nederlandse Opstand

Deelvraag 2: Door welk economisch probleem kon de opstand in Nederland ontstaan?

16 Filips II dacht zijn macht verder te kunnen vergroten door jaarlijks vaste belastingen in te voeren

17 De stadsbevolking

17.1 Het leven zou duurder worden.

18

Oorzaak 2	2. <i>Economische</i> oorzaak: het jaarlijks invoeren van vaste belastingen
Redenen bij oorzaak 2	Karel V en Filips II, omdat zij hun macht <u>wilden</u> vergroten De stadsbevolking, omdat <u>niet wilden</u> dat het dagelijks leven duurder zou worden
Gebeurtenis =	De Nederlandse Opstand

Deelvraag 3: Door welk godsdienstig probleem kon de opstand in Nederland ontstaan?

19Karel V en Filips II hadden de meeste macht als er een centraal bestuur was, dat over vaste belastingen beschikte en als er maar één godsdienst was.

20Monniken en priesters leefden in luxe en de paus liet zelfs aflaatbrieven uitgeven

20.1 Vraag 18 is een verklarende vraag, want er wordt gevraagd naar een 'reden'. Dat kun je zien aan het vraagwoord 'waarom'.

20.2 Maarten Luther en Johannes Calvijn

20.3 Calvinisten mochten een vorst afzetten als hij zich niet hield aan de regels die in de Bijbel stonden.

21Zij reageerden met geweld. Zij beschouwden de calvinisten als ketters en lieten ze oppakken. De straf op ketterij was de bandstapel.

21.1 Als je je niet hield aan de officiële leer van de Rooms-katholieke kerk.

21.2 Vraag 19.1 is een beschrijvende vraag, want de vraag begint met het vraagwoord 'wanneer'.

22

Oorzaak 3	3. <i>Godsdienstige</i> oorzaak: opkomst van het protestantisme / calvinisme
Redenen bij oorzaak 3	Karel V en Filips II, omdat zij de Rooms-katholieke kerk <u>wilden</u> en zij <u>wilden</u> hun macht groot houden met maar één godsdienst. De protestanten (calvinisten), omdat zij hun eigen godsdienst <u>wilden</u> uitoefenen en <u>niet</u> op de brandstapel terecht <u>wilden</u> komen.
Gebeurtenis =	De Nederlandse Opstand

Herhalingsopdrachten

23

Oorzaak 1. Oorzaak 2. Oorzaak 3.	1. <u>De politieke oorzaak</u> : een gecentraliseerd bestuur 2. <u>De economische oorzaak</u> : jaarlijkse, vaste belastingen 3. <u>De godsdienstige oorzaak</u> : de opkomst van het protestantisme / calvinisme
Redenen bij oorzaak 1	Karel V en Filis II, omdat zij meer macht <u>wilden</u> hebben De edelen, omdat zij hun macht <u>wilden</u> houden De stadsbesturen, omdat zij hun macht <u>wilden</u> houden
Redenen bij oorzaak 2	Karel V en Filips II, omdat zij zo hun macht <u>wilden</u> vergroten De stadsbevolking, omdat men <u>niet wilde</u> dat het dagelijks leven duurder werd
Redenen bij oorzaak 3	Karel V en Filips II, omdat zij de Rooms-katholieke kerk <u>wilden</u> en hun macht groot <u>wilden</u> houden maar één godsdienst. De protestanten (calvinisten), omdat zij hun eigen godsdienst <u>wilden</u> uitoefenen en <u>niet</u> op de brandstapel terecht <u>wilden</u> komen.
Gebeurtenis =	De Nederlandse Opstand

Wanneer gaat de opstand in Nederland beginnen?

24 Oorzaak, reden en aanleiding

25 Wanneer gaat

25.1 De beeldenstorm

26- Twee hoge edelen als afschrikwekkend voorbeeld in het openbaar laten onthoofden.

- Het oprichten van speciale rechtbanken voor die mensen, die aan de beeldenstorm hadden meegedaan. Als ze schuldig bevonden werden, werden zij tot de brandstapel veroordeeld.

27 De komst van Alva (en de maatregelen die hij meteen nam).

27.1 Hij vluchtte naar de Dillenburg, het kasteel van zijn ouders in Duitsland.

28.

Oorzaak 1.	1. <u>De politieke oorzaak</u> : een gecentraliseerd bestuur
Oorzaak 2.	
Oorzaak 3.	
Redenen bij oorzaak 1	- Karel V en Filis II, omdat zij meer macht <u>wilden</u> hebben
Redenen bij oorzaak 2	- De edelen, omdat zij hun macht <u>wilden</u> houden
Redenen bij oorzaak 3	- De stadsbesturen, omdat zij hun macht <u>wilden</u> houden
Redenen bij oorzaak 1	- Karel V en Filips II, omdat zij zo hun macht <u>wilden</u> vergroten
Redenen bij oorzaak 2	- De stadsbevolking, omdat men <u>niet wilde</u> dat het dagelijks leven duurder werd

	<ul style="list-style-type: none"> - Karel V en Filips II, omdat zij de Rooms-katholieke kerk <u>wilden</u> verdedigen en hun macht <u>wilden</u> vergroten maar één godsdienst. - De protestanten (calvinisten), omdat zij hun eigen godsdienst <u>wilden</u> uitoefenen en <u>niet</u> op de brandstapel terecht <u>wilden</u> komen.
<p>Aanleiding</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - <u>Voor Filips II was de aanleiding</u> de beeldenstorm - <u>Voor Willem van Oranje was de aanleiding</u> de komst van Alva (en zijn maatregelen)
<p>Gebeurtenis</p> <p>=</p>	De Nederlandse Opstand

29 Waardoor

29.1 Waarom

29.2 Wanneer gaat

30 Een gebeurtenis kan ... < niet > ... beginnen, want er is nog een aanleiding nodig om de gebeurtenis op gang te brengen.

31 de periode van hervormers.

32 Het protestantisme (lutheranen/calvinsiten)

Tijdvak van hervormers en ontdekkers, 1500 – 1600

33 De calvinisten wilde hun eigen geloof kunnen beoefenen.

De gebeurtenis: 'De Opstand in Nederland'

34 (Water)geus worden.

34.1 Zij wilden werken en hun zaakjes regelen zonder dat zij veel last hadden van de overheid.

34.2 Willem van Oranje.

35 De inname van Den Briel door de watergeuzen

35.1 Vanaf dat moment verklaarden zich meerdere steden zich voor de prins en sloten hun poorten voor de Spanjaarden

36 Hier werd Willem van Oranje benoemd tot stadhouder zonder zich nog iets aan te trekken van koning Filips II

36.1 Iemand die het leger aanvoerde

37 Beleg van Alkmaar. De stad werd niet ingenomen door de Spanjaarden

38 Het vormen van de Unie van Atrecht en de Unie van Utrecht

38.1 Sommige historici zeggen dat het bestaan van Nederland in 1579 begint, omdat de delen van Nederland die verder willen strijden tegen Filips II zich verenigd hebben in de Unie van Utrecht.

38.2 1581. In dit jaar werd Filips II door het noordelijke deel van Nederland officieel afgezet als vorst.

39 Xxx

39.1 1

39.2 Dit is een geschreven, secundaire bron.

39.3 Deze bron is subjectief, want de bron is erg beïnvloed.

39.4 Brandstapel

39.5 verwerpen, de bekentenis is onder marteling verkondigd en dat mag niet.

39.6 'Balthasar Gerards heeft Willem van Oranje gedood in naam van God en de Rooms-katholieke kerk als de enige ware kerk'

39.7 Balthasar Gerards was <wel > een fundamentalist, want hij was tegen godsdienstvrijheid.

40 Fundamentalisten zijn ...< tegen>... godsdienstvrijheid, omdat zij niet alleen vinden dat hun godsdienst de beste is, maar ook vinden dat iedereen zich tot die godsdienst moet bekeren. Er mag dan dus nog maar één godsdienst bestaan.

40

	Gewetensvrijheid	Godsdienstvrijheid
Verschillen:	Alleen je geweten is vrij. Dat wil zeggen dat je privé (binnenshuis) vrij bent in je geloof. Maar je mag dat in het openbaar niet laten blijken.	Iedereen mag openlijk geloven in wat hij wil. Godsdienst is geen reden om mensen buiten te sluiten of erger. Je mag in het openbaar voor je geloof uitkomen zonder dat dat consequenties heeft.

41

Periode/jaartallen	gebeurtenis	jaartal	Succes of niet
1568-1572	- watergeuzen opgericht - watergeuzen van oranje vormt huurleger	1568 1568	De strijd begint
1572-1573	- watergeuzen veroveren	1572	Succes

	Den briel - Willem van oranje uitgeroepen tot stadshouder	1572	succes
	- strafexpeditie Alva	1573	Geen succes
1573-1579	- Alkmaar kon het beleg van de Spanjaarden verbreken - Leiden kon niet worden ingenomen	1573	Succes
	- Willems probeerde alle delen van Nederland bijeem te houden	1573	Succes
			Geen succes
1579-1584	- Unie van Atrecht (rooms kath zuiden kiest voor Filips II - Unie van Utrecht	1579	Geen succes (deling)
		1579	

	(Noordelijke delen spreken naf te blijven vechten tegen filips II) - Noorden zet Filips II af als koning (acte van Verlatinge)	1581	succes
1584-1588	- willem van Oranje vermoord - republiek der zeven verenigde Nederlanden	1584 1588	Geen succes Succes
	Verdrag van munster	1648	Einde strijd

42.1 vertegenwoordigers van het volk

42.2 de mensen beschermen/de mensen helpen

42.3 wanneer de vorst zijn mensen niet beschermt en de rechten van het volk afpakt.

42.4 dan moeten de mensen een andere vorst kiezen

De gevolgen van de Nederlandse opstand (1588-1648)

43

Directe gevolgen	Soort gevolg (g,s,p,e)	Indirecte gevolgen
1	p	<ul style="list-style-type: none"> - Basis huidige nederland - afscheiding van belgie - groothertogdom luxemburg
2	e	<ul style="list-style-type: none"> - amsterdam wordt de machtigste handelstad van de wereld - gouden eeuw
3	s	<ul style="list-style-type: none"> - geestelijkheid verdwijnt - positie adel verzwakt - verandering gelaagdheid
4	g	<ul style="list-style-type: none"> - gewetensvrijheid

44 een republiek is een staatsvorm zonder gekroond staatshoofd

44.1 monarchie

44.2

Friesland, Groningen,(Drenthe), Overijssel, Gelre, Utrecht, Holland, zeeland

44.3

Brabant, limburg

Hoofdstuk 5 Het ontstaan van het rijke Nederland

Inleiding

45.

Bedrijf	Sector
Busbedrijf 'Connexxion'	Tertiaire sector
Slagerij Verkerk	Tertiaire sector
De Amersfootse Berg'	Quartaire sector
Shell	Primaire sector
Akzo Nobel Nederland	Secundaire sector
NS	Tertiaire sector

45.1 Land- en tuinbouwbedrijven behoren tot de primaire sector, omdat het de basis is voor alle andere sectoren

46` Xxx

46.1 Xxx

47 De Randstad (zuid- west)

De bloei van de Republiek der Nederlanden

Deelvraag 1: Waarop was de economische rijkdom van de Republiek gebaseerd?

48 handel en ambachten

49 Doorvoerhaven: Koopwaar werd aangevoerd. Daarna opgeslagen en doorgevoerd met kleinere schepen naar Engeland en Duitsland.

50 Graan

51 Houtman en De Keyser

51.1 Specerijen

51.2 Deze specerijen konden voor veel geld verkocht worden op de Europese markten.

52handelsonderneming

52.1 Verenigde Oost-Indische Compagnie

52.2 concurrentie tegen te gaan

52.3 Dat alleen de VOC daar mocht handeldrijven. (alleenrecht).

52.4 Dagelijkse leiding: Heren Zeventien afkomstig uit de 6 kamers. De kamers waren de steden die geld hadden ingelegd.

53 WIC

53.1 Kaapvaart en slavenhandel

54 De economische rijkdom van de Republiek was gebaseerd op:

1. de Amsterdamse stapelmarkt, 2. De Oostzee handel en 3 De handel in specerijen in de Oost (VOC)

Deelvraag 2. Hoe zag de gelaagde samenleving van de Republiek eruit in de zeventiende eeuw?

55 Adel, Gegoede burgerij, Kleine burgerij, het gewone volk, werklozen

55.1 werklozen

55.2 Adel en Gegoede burgerij

55.3 Adel en Gegoede burgerij

55.4 ‘Alleen de mensen die rijk waren, zaten in het bestuur’

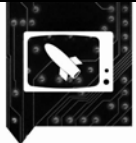

56 Adel of Gegoede burgerij

Beeldelement	Uitleg waarom
a. Portretten aan de muur	Alleen de rijken konden een schilder betalen om zich te laten schilderen
b. dure kleding	Kleding kost veel geld. Vooral de dure kanten kragen met al die plooien
c. boeken	Alleen als je rijk was kon je boeken betalen. Deze mensen waren opgeleid. Hun ouders hadden kennelijk genoeg geld gehad om hun kinderen een opleiding te geven
d. muziek-instrumenten	Alleen de rijken hadden vrije tijd. Deze mensen zijn aan het muziek maken. Instrumenten kostten veel geld. Dat geld kun je alleen maar uitgeven aan instrumenten als je genoeg geld overhoudt na je eten, je kleding en je onderdak.

57 zie volgende bladzijde!

Lagen:	Rijkdom:	Politieke macht:
1. Adel	Rijk	Ja
2. Gegoede burgerij	Rijk	Ja
3. Kleine burgerij	Niet rijk, maar konden aardig rondkomen	Nee
4. Het gewone volk	Arm	Nee
5. werklozen	Heel erg arm	Nee

58

	 Nederland tijdvak: <i>televisie en computers</i>	 Nederland tijdvak: <i>Vorsten en regenten</i>
1. In welke sector of sectoren werken de meeste mensen in de dichtst bevolkte gebieden?	Diensten en industrie	Handel en ambachten
2. In welke gebieden is landbouw het voornaamste middel van bestaan?	Friesland, Groningen, Noordoostpolder, Brabant	Friesland, Groningen, Drente, Overijssel, Gelderland, Utrecht, Brabant, Limburg
3. Welke mensen zijn het machtigst?	Rijke mensen, die de leiding hebben over grote bedrijven.	Adel en Gegoede burgerij

59 vorsten en regenten

59.1 mensen die het land regeren (de bestuurlijke macht hebben)

59.2 De familie van Oranje Nassau

59.3 zij waren niet gekroond (stadhouders)

59.4 Willem III

De ondergang van de Nederlandse Republiek

De Nederlandse republiek in de achttiende eeuw

60 Bloeiende economie

60.1 Stagnerende economie

61 De achttiende eeuw van De Republiek wordt ook wel de pruikentijd, omdat de rijke mensen pruiken droegen.

62 De Gegoede burgerij, vooral de kooplieden

62.1 De kooplieden investeerden niet meer in hun bedrijven. Zij gaven hun geld uit aan buitenhuizen, serviezen, kleding en pruiken.

62.2 Ook de Gegoede burgerij werd net als de adel een gesloten groep. Zij speelden elkaar de interessante baantjes toe.

62.3 Vraag 62.2 is een verklarende vraag, want de vraag begint met het vraagwoord 'waardoor'.

63 De kleine burgerij, want die konden niet meer opklimmen. Het gewone volk, want dat was arm en de werklozen want die waren zeer arm.

64

Bataafse Republiek	Koninkrijk Holland	Deel van het Franse Rijk
1795 - 1806	1806 - 1810	1810 - 1813

65

	16 ^{de} eeuw	17 ^{de} eeuw	18 ^{de} eeuw	19 ^{de} eeuw
Jaartallen: en:	1500 - 1600	1600 - 1700	1700 - 1800	1800 - 1900
De letters van de begrippen: en:	B, G	D, G	G, A, C, E	E, F,

- 66   A juist
         B onjuist
C onjuist
D onjuist
E juist
F juist
G juist
H juist
I onjuist